

Wójcik, Zbigniew

Uroczyste posiedzenie poświęcone Staszicowi w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/4, 811-813

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Doświadczenie uczy, że w trakcie zajęć seminaryjnych słuchacze sami wysuwają różne zagadnienia, wiążące się bezpośrednio bądź pośrednio z problematyką zawartą w powyższym projekcie. Należy to każdorazowo uwzględnić, co jest wykonalne, jeżeli będą realizowane p. 2 i 3 projektu.

RAMOWY PROGRAM NAUCZANIA HISTORII FARMACJI

1. Historia farmacji jako dyscyplina naukowa.

150-letnie tradycje dydaktyczne i naukowe. Obecny stan: piśmiennictwo historiograficzne, instytucje, kadra naukowa, prace badawcze.

2. Przedmiot i zakres historii farmacji.

Problemy metodologiczne. Pojęcia: farmacja zawodowa i farmacja naukowa. Periodyzacja. Historia powszechna a osiągnięcia i postęp w historii narodowej.

3. Dzieje nauki o leku (farmacja naukowa).

Lekoznawstwo antyczne. Okres farmacji galenowej. Wpływ paracelsyzmu i jatrochemii. Teoria flogistonowa. Odkrycie alkaloidów — początki fitochemii. Rozwój nowoczesnej chemii i jej wpływ na kierunki badawcze w dziedzinie leku. Farmacja naukowa w XIX wieku. Narkotyki i antyseptyki. Bakteriologia. Synteza organiczna jako źródło nowych leków. Dynamika wieku XX. Najnowsze kierunki badań nad lekami.

4. Dzieje aptekarstwa (farmacja zawodowa).

Okres farmacji klasztornej i początki aptekarstwa świeckiego. Apteki renesansowe i barokowe a pozycja społeczna aptekarzy. Ustawodawstwo i projekty reorganizacji ustroju aptekarskiego w XIX w. Okres międzywojenny. Współczesny stan i zadania aptek jako placówek służby zdrowia. Farmakopee.

5. Wykształcenie zawodowe i naukowe.

Edukacja cechowa. Praktyki apteczne. Początki uniwersyteckiego kształcenia farmaceutów. Pierwsze katedry nauk farmaceutycznych. Wyższe szkolnictwo w Polsce w XIX i XX w.

6. Towarzystwa naukowe i zawodowe. Czasopiśmiennictwo.

Polski dorobek w tym zakresie w XIX i XX w.

7. Dzieje przemysłu farmaceutycznego.

Laboratoria apteczne jako ośrodki badań nad lekami na przełomie XVIII i XIX w. Rozwój przemysłu obcego i narodowego w XIX w. Stan współczesny.

8. Związki kultury farmaceutycznej z kulturą powszechną.

Aspekt humanizmu zawodowego „Officina sanitatis” a sztuki piękne. Motywy farmaceutyczne w literaturze i muzyce. Wkład farmaceutów do historii kultury. Zasługi Polaków.

9. Problem etyki zawodowej w historii i współcześnie.

10. Problemy estetyczne w zawodzie farmaceutycznym.

Z KRAJU

UROCZYSTE POSIEDZENIE POŚWIĘCONE STASZICOWI W AKADEMII GÓRNICZO-HUTNICZEJ W KRAKOWIE

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, Polskie Towarzystwo Geologiczne, Polskie Towarzystwo Mineralogiczne oraz Zespół Historii Nauk Geologicznych przy Zakładzie Historii Nauki, Oświaty i Techniki

PAN zorganizowały w dniu 17 maja 1975 r. uroczyste posiedzenie naukowe dla upamiętnienia 150 rocznicy śmierci Stanisława Staszica. Zgodnie z planem przedstawiono 4 referaty: 1) prof. Kazimierz Maślankiewicz (Uniw. Wrocławski) — *Kopaliny użyteczne na mapie Staszica*, 2) prof. Antoni Gawęł (Uniw. Jagielloński) — *Geologia Tatr u Staszica*, 3) prof. Antoni S. Kleczkowski (AGH Kraków) — *Staszica zarząd górnictwem (1815—1824) — zaranie i kres w świetle archiwaliów A. J. Czartoryskiego i K. Lubeckiego*, 4) dr Stanisław Czarniecki (Zakład Nauk Geologicznych PAN w Krakowie) — *Staszic a rozwój geologii polskiej*.

Z przedstawionych danych wynika, że organizatorzy postanowili na omawianym posiedzeniu powtórzyć część referatów historyków nauki zamieszkałych w Krakowie, które wygłosili oni uprzednio na Ogólnopolskiej Sesji Staszicowskiej w Pile¹. Mimo to przedstawiono referaty w zasadzie na nowo opracowane. Żałować należy, że w sesji nie uczestniczyli historycy nauki z poza Krakowa (zwłaszcza doc. T. Osmólski). Mogliby oni wszechstronnie naświetlić sylwetkę twórczą autora *O ziemiordztwie Karpatów*. Inspirującą rolę spotkania byłaby wówczas nieporównanie większa.

Sesję otworzył rektor AGH — prof. Henryk Filcek. Scharakteryzował on przede wszystkim twórczość naukową patrona uczelni. Podkreślił także patriotyzm Staszica, który powodował usilne działania autora *O ziemiordztwie Karpatów*, zmierzające do oparcia gospodarki polskiej na dobrze rozpoznanych bogactwach naturalnych.

Prof. K. Maślankiewicz przedstawił przede wszystkim dane o kartografii geologicznej w pierwszym okresie rozwoju nowoczesnych nauk o Ziemi w naszym kraju. Mówił m.in. o wydrukowanej w 1764 r. w Paryżu mapie mineralogicznej J. E. Guettarda oraz o przejęciu niektórych elementów z tej mapy przez Staszica. Dotyczy to przede wszystkim danych o występowaniu na północnym brzegu Karpat solanek oraz złóż soli kamiennej. Referent zwrócił szczególną uwagę na dane dotyczące stratygrafii na mapie Staszica, a także na jego doskonałe znanstwo w zakresie wycieków ropy naftowej w Karpatach. Omówił również niektóre inne typy kopalin użytecznych, jak np. siarki, rudy żelaza, miedzi i ołowiu oraz surowców skalnych.

Prof. A. Gawęł podjął się tematu, który nie nadawał się specjalnie do ujęcia syntetycznego. W rozprawie *O ziemiordztwie Karpatów* zagadnienia geologii Tatr są rozproszone wśród relacji podróźniczych. Mimo to referent zdołał uwytknąć przede wszystkim to, że Staszic zdawał sobie świetnie sprawę ze szczególnej roli Tatr w Karpatach. Poznał doskonale przede wszystkim występujące w tych górach skały krystaliczne (granity, gnejsy, łupki krystaliczne) wraz z żyłami kruszcowymi (m.in. złota pod Krywaniem). Zdawał sobie sprawę z obecności skał osadowych — zwłaszcza na północnym zboczu Tatr. Ze stosunku skał krystalicznych do osadowych wnosił, że dwie grupy tych skał powstawały w odmiennych roztworach. Dane te, a także specyfika roślinności oraz zamieszkałych pod Tatrami górali zdecydowały, że Staszic jako jeden z pierwszych zwrócił uwagę na szczególne znaczenie regionu w badaniach o charakterze poznawczym.

Referat prof. A. S. Kleczkowskiego należał do najbardziej nowatorskich. Oparty został zarówno na analizie publikacji Staszica (głównie *Dziennik podróży*), jak i dotychczas nieznanych, bądź nie wyzyskanych należycie, archiwaliach znajdujących się w zbiorach A. J. Czartoryskiego i K. Druckiego-Lubeckiego. Referent stwierdził, że zagadnieniami górnictwa interesował się Staszic co najmniej 40 lat (od 1784 do 1824 r.), przy czym okres ten podzielił na trzy części:

¹ Porównaj J. Róziewicza sprawozdanie z Sesji Staszicowskiej w Pile zamieszczone w numerze 3 z 1976 r. „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”.

1) podróże w latach 1784—1806, 2) udział w zarządzaniu górnictwem w latach 1807—1815, 3) bezpośredni udział w administracji górniczej w latach 1816—1824. Najmniej udokumentowana jest działalność Staszica w okresie Księstwa Warszawskiego. Najlepiej, właśnie w oparciu o nowe materiały, udało się referentowi odtworzyć prace Staszica nad rozwojem górnictwa w czasach Królestwa Polskiego. Przy czym udokumentowane zostało wielkie poparcie dla Staszica udzielone przez Czartoryskiego w 1815 roku oraz kontrowersje z Lubeckim w 1824 roku, które doprowadziły autora rozprawy *O ziemiordztwie Karpatów* do rezygnacji z zajmowanego stanowiska.

Dr S. Czarniecki w dłuższym wystąpieniu wykazał, że postawa Staszica jako uczonego i działacza administracji państwowej była typowa również dla przyszłych pokoleń geologów polskich, a zwłaszcza L. Zejsznera, H. Łabęckiego, S. Zarecznego, W. Szajnochy i S. Małkowskiego. W tym sensie można mówić, iż Staszic był ojcem swego rodzaju szkoły geologii polskiej.

W uzupełnieniu tych informacji dodać należy, że organizatorzy posiedzenia zmontowali pokaz materiałów, obrazujący zarówno dorobek geologiczny Staszica jak i zainteresowanie jego osobą. Wśród eksponatów, pochodzących ze zbiorów S. Czarnieckiego i A. S. Kleczkowskiego, zwracał uwagę medal z profilem Staszica i napisem: Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica. Jednym z eksponatów był też artykuł S. Czarnieckiego z „Ziemi Nadnoteckiej” — z kwietnia 1976 r. — pt. *Stanisław Staszic — prekursor czy ojciec polskiej geologii*. Autor w artykule tym polemizował m.in. z niżej podpisanym, obstając przy tradycyjnym określeniu Staszica — ojciec geologii polskiej. Miło jest mi stwierdzić, że podczas referatu na omawianej sesji dr Czarniecki zmienił swój pogląd i przedstawił ocenę zasług autora *O ziemiordztwie Karpatów* w formie możliwej do przyjęcia dla wszystkich zainteresowanych historią nauk geologicznych w Polsce.

Zbigniew Wójcik

DNI STASZICOWSKIE W HRUBIESZOWIE

Stanisław Staszic był w istotny sposób związany z ziemią zamojską i Hrubieszowem. W 1781 r. rozpoczął pracę pedagogiczną u eks-kanclerza Andrzeja Zamoyskiego. Z rodziną Zamoyskich związany był do końca życia. Anna z Zamoyskich Sapieżyna umożliwiła Staszicowi w 1801 r. zakup dóbr ziemskich w Hrubieszowskim. Majętność tę w 1816 r. przekazał on chłopom tworząc towarzystwo rolnicze, pionierską w skali europejskiej organizację spółdzielczą tego typu. Towarzystwo przetrwało do 1945 roku.

W 1960 r. powstało Towarzystwo Regionalne Hrubieszowskie, którego jednym z zadań jest zbieranie i opracowywanie pamiątek związanych ze Staszicem. Temu celowi służy także Muzeum Regionalne w Hrubieszowie, choć obydwie wymienione instytucje mają znacznie szerszy program naukowy i oświatowy.

Dni Staszicowskie odbyły się w Hrubieszowie 5—9 czerwca 1976 r. Ich głównymi organizatorami były: Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu oraz Towarzystwo Regionalne Hrubieszowskie. W różnych etapach przygotowań do obchodów uczestniczył m.in. Zakład Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej UMCS, Muzeum Regionalne w Hrubieszowie, Muzeum Ziemi PAN oraz Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN.

Główną imprezą obchodów była sesja naukowa pt. *Stanisław Staszic a Zamojszczyzna*. Przedstawiono na niej 8 referatów. Pierwszym referentem był prorektor UMCS — prof. Ryszard Orłowski. Jego *Wprowadzenie* stanowiło krótką